

Paul van der Steen

**GOEDVOLK
EN DE
KOP VAN JUT**

Nederland in de ban van
een dubbele moord

ALFABET
UITGEVERS
2026

ACHTER EEN KLEMMENDE VOORDEUR

De krant komt te laat die zaterdagavond 14 december 1872. Dat stoort Hendrik Becht. De gemeenteheermeester van Den Haag houdt van stiptheid. Voor alles een uur en een tijd.

Becht weet niet wat hij moet denken als de bezorger zich een uur te laat behoorlijk opgewonden met het dagblad meldt. Hij heeft nieuws dat de kolommen nog niet eens heeft gehaald: hij is opgehouden bij een oploop voor een huis aan de Bocht van Guinea. Binnen zou een verschrikkelijke misdaad zijn gepleegd.

Als Becht de volgende ochtend opstaat, blijkt het geen kletsverhaal. De officier van justitie vraagt de dokter om zich om elf uur te melden op het adres Bocht van Guinea 25 voor een schouwing van twee lijken.

De kerkklokken luiden als Becht op weg gaat. Andere Hage-naars begeven zich zoals elke zondag naar hun diensten. Aangekomen bij het huis van de misdaad ziet de arts dat er nog altijd sprake is van flinke drukte. Wat binnenskamers gebeurt en is

gebeurd, valt vanaf de straat niet te zien. Maar alleen al het idee boven op het nieuws te zitten, trekt volk. En met een beetje geluk vang je daar misschien toch onthullingen over mogelijke gruwelijkheden op.

De mensenmassa wijkt voor de arriverende dokter. Becht loopt langs wakende agenten door de voordeur van de woning naar binnen.

Leven en dood zijn dagelijks werk voor de geneesheer. Ontelbare baby's helpt hij ter wereld brengen. Talrijke stoffelijke overschotten ziet en bestudeert hij al sinds het begin van zijn loopbaan. Soms dragen ze de sporen van afgrijselijke ziektes, van een lange doodstrijd of ze zijn verminkt door ongeluk of ziekte.

Wat hij nu aantreft, tart echter elke verbeelding. Hier geen slachtoffers van onvoorzichtigheid of toeval, maar lichamen die door moordenaarshand zijn getekend, schrijft Becht later. 'Het was, omdat ik daar stond voor het plastische tafereel van die afgrijselijke dingen, die ge zoudt wanen, alleen in de boeken, of in de verbeelding der schrijvers, te bestaan. Dáár lagen ze, de beide slachtoffers der vervloekte hebzucht, afzichtelijk met bloed beborst, nog in de houding, die de doodstrijd ze had gegeven, te midden van de sprekende en toch stomme getuigen, die op den grond verstrooid, of aan den muur hangende, dien strijd hadden aanschouwd, die een grijze weduwe haar rustigen ouden dag, eene jonge, schoone vrouw hare... God weet hoe lachende toekomst had vernietigd!'

Becht herkent de levenloze vrouwen van zien. Het gaat om de eigenaresse van het pand, de tweeënzestigjarige weduwe Maximiliana van der Kouwen-ten Cate en haar zevenentwintigjarige dienstbode Leentje Beeloo.

Op de avond van vrijdag de dertiende moet het zijn gebeurd. Maar de twee gedode vrouwen worden pas op zaterdagavond gevonden. Overdag komen eerst de slager, de melkboer en de bakker vergeefs langs. Nicolaas van Heusden, een goede kennis van Van der Kouwen, staat 's middags tot twee keer toe voor een gesloten deur. Als hem dat 's avonds weer overkomt, treft hij Hendrik Dat, de verloofde van Leentje Beeloo. Die komt kijken waar zijn meisje blijft. Eigenlijk had ze allang – zoals afgesproken – bij Dats broer moeten zijn. De burens weten te melden dat al de hele dag voor niemand wordt opengedaan.

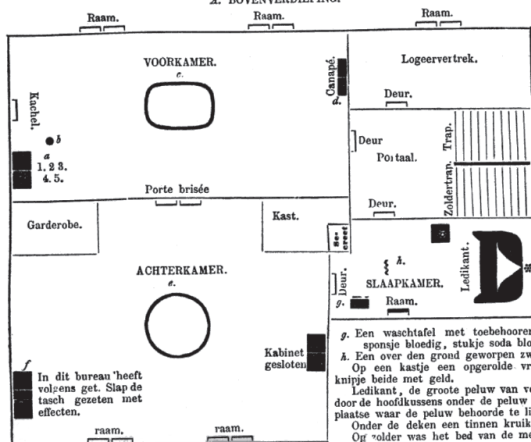
Van Heusden en Dat voelen nu beiden dat er iets niet in de haak is. Van Heusden gaat naar de andere kant van de stad om Anna en Jan van Vleuten te waarschuwen. Zij is de dochter van Van der Kouwens overleden broer en heeft net als haar man veel contact met haar tante. De Van Vleutens horen het verhaal van Van Heusden aan en vertrouwen het gesloten blijven van de voordeur ook niet. Het lijkt iedereen beter om de politie in te schakelen.

Jan van Vleuten gaat in de loop van de zaterdagavond met politiecommissaris Adolf Beukman naar de Bocht van Guinea nummer 25. Dat juist deze politiefunctionaris zich hier vertoont, heeft een reden. Van der Kouwen is elders in Den Haag jarenlang zijn buurvrouw geweest. Een smid is opgetrommeld om de toegang te forceren. Die ambachtsman had bij nader inzien thuis kunnen blijven. De voordeur klemt weliswaar, maar staat open. Even hard duwen en iedereen kan naar binnen.

Van Vleuten en Beukman betreden het pand, ieder met een rijtuiglantaarn in de hand. Het aangetrouwde neefje kijkt beneden rond. De commissaris loopt de trap op. In een kamer op de eerste etage aan de voorzijde van het huis ziet de commissaris een secretaire openstaan. Als hij dichterbij komt valt hem op dat er braaksporen op een kastdeurtje van de secretaire zitten. Beuk-

Platte grond der woning van de Wed. van der Kouwen.

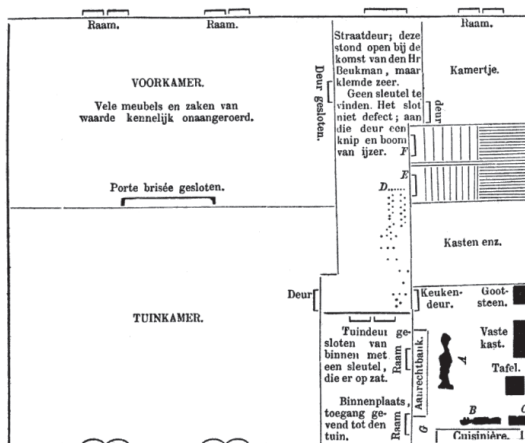
Plantsoen van de Bocht van Guinée.
4. BOVENVERDIEPING.

BOVENVERDIEPING.

- a. Secrétaire, het blad opengeslagen.
1. Sleutelbos daaraan. — 2. Ongevalven vaas op de Secrétaire. — 3. Stuk van het binnendeurtje op het blad (verbroken). — 4. Tangetje op dat blad (vermoedelijk uit de theestof).
5. Ledge foudralen uit de laadjes.
6. Theestof zonder tangetje.
- c. Tafel, gedekt met rood tafelkleed met bloed bekleit, waarop:
 1. Theeblad met theegoed, pas gebruikt, speelkommetje met vuil water.
 2. Lamp, aan den onderrand bebloed, geheel uitgebrand. — 3. Suikervas.
 4. Botervloetje.
- d. Shawl over de canapé geworpen.
- e. Tafel, waarop: 1. Een houten doos (open). — 2. Een leeren kistje (open).
3. Een groote ledige zak. — 4. Een papier met nummers en potlood. — 5. een Tafelwilk, waarop een kring van bloed. — 6. Een bebloed stofdoekje. — 7. Een sleutelmant.
- f. Een cilinderbureau, waarvan een sleutelbos.

g. Een waschtafel met toebehooren, o. a. een zeepkaj van binnen bloedig, sponsje bloedig, stukje soda bloedig. Op het tafeltje veel bloed.
A. Een over den grond geworpen zwart beuzelaar.
Op een kastje een opgerolde vrouwenzak, waarin een portemonnaie en een knipje beide met geld.
Ledikant, de groote peluw van voren op het midden van 't bed geworpen, waardoor de hoofdkussens onder de peluw waren komen te liggen, evenals het laken. Ter plaatse waar de peluw behoorde te liggen een diepe kuil in het onderliggend bed.
Onder de deken een tinnen kruikje, nog warm.
Op 'tolder was het bed van de meid onaangetoerd.

BENEDENVERDIEPING.

- A. Lijk van de Weduwe van der Kouwen, met het hoofd naar de keukendeur achterover liggend, met het gelaat tegen de aanrechtbank; plas bloed, een bril daarin.
 - B. Lijk van Leontje Beeloo met het gelaat naar de cuisinière gekeerd, 't hoofd muurwaarts; plas bloed onder de cuisinière.
 - C. Stoel over het lichaam van Leontje Beeloo liggend.
 - D. Een menigte bloeddruppelen op den marmeren gang bij den opgang naar de trap. Op de trap, in den gang en op 't bovenportaal enkele bloeddruppels.
 - E. Trapdeur, het kozijn geheel met bloed bemorst en bekleet.
 - F. Kelderdeur. In het keldertje staat een schaaltje met roggebrood en opgevouwen servet er op.
Trap naar boven.
 - G. Op de aanrechtbank staat een uitgebrand lampje.
- De keuken plus minus 5 el lang op meer dan 2 el breed.
De tuin is lang en van beide zijden door houten schuttingen van de erven der buren gescheiden.
De tuin heeft aan de achterzijde een ruim achterhuis, dit heeft geen uitgang achteruit maar alleen in den tuin.
Geen sporen van voetsporen.

man loopt naar een kamer aan de achterkant van de woning. Na het openen van de deur springen de twee hondjes van Van der Kouwen hem keffend tegemoet.

Juist op dat moment klinkt een schreeuw van beneden. 'Hier is het gebeurd!' roept Van Vleuten. Beukman haast zich naar de begane grond. Bij het binnenlopen van de keuken kijkt hij dankzij het schijnsel van zijn eigen lantaarn en die van Van Vleuten recht in het gezicht van zijn voormalige buurvrouw. Haar dode lichaam ligt voor het aanrechtblok. De grote plas bloed onder haar strekt zich uit van haar middel tot net boven het hoofd. In dat gestolde rode vocht is ook haar bril te vinden. In de zak van de japon van de weduwe zitten een zakdoek, een oud spel kaarten en een beetje kleingeld.

Het stoffelijk overschot van Leentje Beeloo ligt even verderop met het gezicht naar het fornuis toe. Haar hoofd gaat deels schuil onder een stoel. Ook haar lijf baadt deels in bloed. De voeten van de twee slachtoffers raken elkaar net niet. Vlak bij Beeloo liggen een schaar en een klosje garen. Mogelijk is ze de laatste ogenblikken in de weer geweest met naaiwerk.

De Haagse verloskundige en gemeenteheermeester Hendrik Becht schrikt al van de eerste aanblik in de keuken op de Bocht van Guinea 25. Voor de tweede voor de lijkschouwing opgeroepen dokter geldt dat zo mogelijk nog meer. Johannes Dijkgraaf is de vaste arts van Van der Kouwen. Hij heeft haar en de dienstbode een paar dagen eerder nog gezien. De weduwe leek op dat moment lichamelijk goed in orde, hooguit wat prikkelbaar. Dienstbode Leentje Beeloo oogde zoals altijd als een gezonde, stevige meid.

De forensische geneeskunde staat anno 1872 in de kinder-

schoenen. Op dit gebied gespecialiseerde artsen kent Nederland niet. Becht en Dijkgraaf doen het erbij. De lijken worden voor de schouwing van de keuken naar de tuinkamer gebracht. Daar valt iets meer van het in december schaarse daglicht binnen. Dat kan het onderzoek alleen maar ten goede komen.

Justitie vraagt of Dijkgraaf de identiteit van de twee slachtoffers wil bevestigen. Dat lukt, hoezeer de vrouwen ook zijn toegetakeld – Van der Kouwen nog het meest. Het lijkt wel of er een worsteling heeft plaatsgevonden. Maar dat soort aannames zijn eigenlijk werk voor anderen. De dokters dienen de verwondingen in kaart te brengen en de doodsoorzaak vast te stellen. De ook aanwezige rechter-commissaris Sebastiaan de Savornin Lohman laat hen vooraf een eed afleggen, waarin ze beloven hun taak naar eer en geweten uit te voeren.

Becht en Dijkgraaf knielen bij het lichaam van Van der Kouwen, dat tengerder en kleiner is dan dat van het andere slachtoffer. De weduwe heeft een diepe snee van linksachter in haar hals richting haar strottenhoofd. De twee schouwartsen constateren dat dieper onder de huid gelegen vaten, waaronder de strotader, zijn geraakt, ‘meer doorgescheurd dan gekliefd’. Na op de werfelkolom te zijn gestuit gleed het gebruikte wapen waarschijnlijk weer langzaamaan naar buiten.

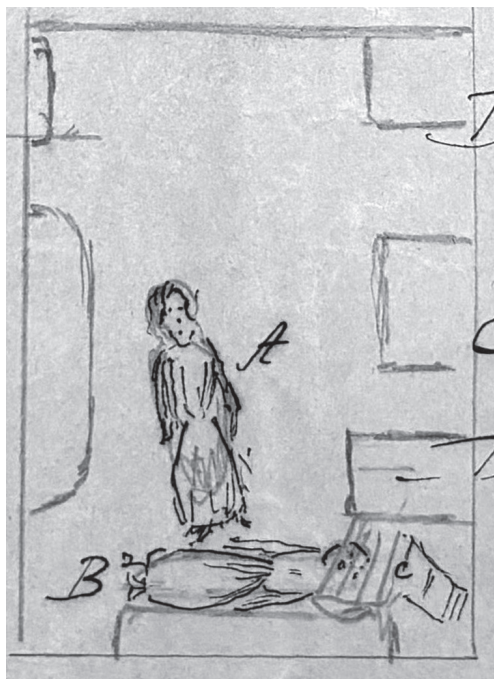
Bij een andere, kleinere snijwond aan de linkervoorzijde van Van der Kouwens hals zijn slechts aan de oppervlakte liggende spieren doorgesneden. Bij haar linkermondhoek zit een wond van anderhalve centimeter lang en een halve centimeter diep. Op haar bovenlip en rechterwang enkele schrammen. Op haar onderkaak een wond die tot het bot gaat. En op beide handen en de bijbehorende vingers een hele reeks steek- en snijwonden. De enige andere bijzonderheid die Becht en Dijkgraaf aan het lichaam van Van der Kouwen kunnen ontdekken: een openstaande anus, waar ontlasting uit is gelopen.

Bij Leentje Beeloo loopt een drie centimeter lange en anderhalve centimeter brede wond van haar linkerschouder naar haar linkerborst. Ondanks de flinke diepte is ter plekke slechts spierweefsel aangetast. Aan de binnen- en buitenzijde van de linkerborst van Beeloo zitten wondjes van circa één centimeter groot. Ook hier zijn geen vitale delen geraakt. Blijft over een lange, tweeënhalve centimeter brede snee vanaf de achterkant aan de rechterzijde van de hals naar voren. Becht en Dijkgraaf kunnen er hun wijsvinger in laten verdwijnen. Ze vermoeden een longverwonding, maar treffen die niet aan. Bij het verder verwijden van de wond richting luchtpijp stuiten ze op bloeditstortingen van de kleinere vaten en uiteindelijk op een gat in de strotslagader van bijna een stuiver groot. Het verklaart waarom het bloed rondom het stoffelijk overschot van Beeloo een rodere kleur heeft dan dat rond het lijk van Van der Kouwen. De twee zijn toegetakeld met een en hetzelfde wapen. Van der Kouwen en Beeloo zijn niet meer in staat geweest om zelf hulp te halen en langzaam doodgebloed.

Waarschijnlijk al voor de komst van de artsen maakt de politie een schets van de plaats delict. De stoffelijke overschotten van de twee vrouwen zijn op een haast kinderlijke wijze afgebeeld. Toch hebben ze iets menselijks door de losse hand waarmee ze zijn getekend en de gezichtjes die ze hebben gekregen. Op de plattegronden van de beneden- en de bovenverdieping van Bocht van Guinea 25 die later in gerechtelijke stukken belanden is die suggestie weg. Daar zijn Leentje Beeloo en Maximiliana van der Kouwen gestileerde silhouetten geworden, die nog maar weinig weghebben van ooit levende wezens.

Detail uit situatie-
schets op de plaats
delict: de keuken van
Bocht van Guinea 25
met de lichamen van
de weduwe Van der
Kouwen (A) en haar
dienstbode Leentje
Beeloo (B).

Met Adolf Beukman geeft een ervaren politieman leiding aan het speurwerk. De eenenvijftigjarige zit sinds 1849 in het vak, is inspecteur geweest in Rotterdam en eerder ook commissaris in Gorinchem en Gouda. Hij brandt van de ambitie en blijft almaar azen op promoties en betere beloning.

In Gorinchem wil de gemeenteraad Beukman geen hoger salaris toestaan. Hij speelt het daarna via het Rijk. Dat kent hem per Koninklijk Besluit duizend gulden per jaar toe. Met die beloning verdient hij meer dan de burgemeester van Gorinchem. Daar staat tegenover dat Beukman als eerste politiecommissaris afziet van de opbrengst van de registratie van bordelen en publieke vrouwen in de stad. Tot dan toe was die bijverdiensite voor zijn voorgangers goed voor zo'n driehonderd gulden extra per jaar.

Sinds 1 maart 1867 vormt Den Haag Beukmans werkterrein.

In zo'n stad commissaris zijn betekent een nog hogere in rang boven je dulden: de hoofdcommissaris, in dit geval Cornelis van Schermbeek.

In de zaak van de dubbele moord aan de Bocht van Guinea heeft Beukman als rechterhanden twee jongere inspecteurs. Pieter Merts (31) komt echt van de straat. Hij is eerder nachtwaker en agent geweest. Jacob Hardenberg (39) kent als voormalig klerk het politiebureau goed vanbinnen.

Namens justitie heeft jonkheer Willem de Brauw de leiding over het onderzoek. Hij stamt uit een geslacht van politici en militairen dat in 1839 in de adelstand is verheven. De van imposante bakkebaarden voorziene tweeënzestigjarige vader van zeven kinderen combineert het recht met de politiek. Als conservatief is hij al bijna twee decennia Tweede Kamerlid namens het district Gouda. In en rond 's lands vergaderzaal zit hij zelden om een woord verlegen. Die verbale begaafdheid komt de jurist ook van pas in het arrondissement Den Haag, waar hij achtereenvolgens als substituut-officier van justitie, rechter en sinds 1861 als officier van justitie optreedt.

Het kringetje rond Maximiliana van der Kouwen was klein, wordt justitie al snel duidelijk. Maar zelfs zo'n kleine wereld levert een stoet aan getuigen op: familieleden, bekenden, verkopers die geregeld aan de deur komen, passanten op straat, enzovoort. De opsporingsautoriteiten steken veel tijd in de verhoren. Naast goed kijken op een plaats delict is praten én laten praten de methode bij uitstek om de toedracht van de misdaad te achterhalen.

Een tipgever zegt zich te melden 'in het belang van de mensheid en het recht'. Zijn boodschap aan rechter-commissaris Sebastiaan de Savornin Lohman: denk vooral aan de enige nog

levende bewoners van de Bocht van Guinea 25, de hondjes van de weduwe Van der Kouwen. 'Het fijn instinct van de dieren' kan leiden tot belangrijke ontdekkingen in het onderzoek of bewijzen meer kracht geven, meent de melder. Alsof een veroordeling op het aanslaan van viervoeters mogelijk is. Niemand heeft het duo op de betreffende vrijdagavond trouwens horen blaffen.

Elke getuige kan zomaar een verdachte blijken te zijn. Behalve de zwijgende hondjes valt het ontbreken van braaksporen bij de voordeur of elders aan de buitenkant van het huis op. Meer aanwijzingen op en rond de plaats delict duiden op betrokkenheid van één of meer bekenden. De daders moeten de Bocht van Guinea 25 al eerder en vaker in normale omstandigheden hebben bezocht.

Al snel wordt duidelijk dat de dodelijke steekpartij na kwart over elf vrijdagavond heeft plaatsgevonden. Voor die tijd hadden de twee vrouwen bezoek. Hendrik Dat meldde zich rond acht uur 's avonds voor zijn geliefde Leentje en vertrok tegen elven. Maximiliana van der Kouwen ontving haar ongeveer even oude vriendin Jeanne van Heusden-Bischof (echtgenote van Nicolaas van Heusden, die op die zwarte zaterdag vergeefs bij de weduwe aan de deur kwam). Volgens beide bezoekers leek het een avond als alle andere. Van Heusden sprak bij haar vertrek, kort nadat Dat naar huis was gegaan, bij de deur nog even met Leentje. Voor het naar buiten gaan kreeg Van Heusden een ingeving. 'Ik zou mijn paraplu haast vergeten,' zei ze. De bezoeker haalde hem zelf uit de keuken en vertrok daarna. Buiten was zowel Dat als Van Heusden niets vreemds opgevallen. De volgende die de weduwe Van der Kouwen en haar hulp in de ogen keek, was waarschijnlijk hun moordenaar.

Dat en Van Heusden-Bischof vertellen onafhankelijk van elkaar over een vreemd voorval van afgelopen 5 december. De weduwe Van der Kouwen vierde die avond Sinterklaas bij de Van Heusdens in de Bazarstraat, aan de andere kant van Den Haag.

Dienstbode Leentje Beeloo bleef achter op de Bocht van Guinea. Ze bevond zich op de eerste verdieping, toen de twee hondjes een etage lager luid begonnen te blaffen. Eenmaal beneden hoorde ze gestommel aan de buitenzijde van de voordeur. De dienstbode vroeg met wie ze van doen had. Daarop bleef het stil. Beeloo wist niks beter te bedenken dan de boel nog beter af te sluiten. Daarna spitste ze haar oren voor mogelijk nieuwe verdachte geluiden. Het bleef echter stil. Maar dat stelde de hulp van Van der Kouwen nauwelijks op haar gemak.

Of de voordeur zat nu wel erg goed op slot of de dienstbode was nog bevangen door de schrik toen haar werkgeefster thuis kwam. In elk geval lukte het de dienstbode niet om open te doen. Door het traliwerk voor het raampje van de voordeur gaf ze de sleutels aan de koetsier die de weduwe thuisbracht. Van de buitenzijde kreeg hij de deur zonder enige moeite open.

Het door Dat, Van Heusden en twee andere getuigen bevestigde verhaal zorgde voor het scenario waarbij de verantwoordelijke of verantwoordelijken dus ruim een week voor de moord al een eerste poging tot binnendringen hadden gedaan. Hadden ze in de tussentijd misschien nog vaker op de Bocht van Guinea rondgehangen?

De weduwe Van der Kouwen droeg haar diamanten oorbellen op het moment van de moord. Ze heeft ze nog steeds in als de politie haar stoffelijk overschot vindt. In de voor- en achterkamer beneden lijkt alles op het eerste gezicht eveneens onaangeroerd gebleven. In de tuin zijn geen sporen van verdachte voetstappen te vinden.

De buit moest van de bovenverdieping komen. Een groot deel van de meegenomen spullen lag in de secretaire op de voorka-

mer. De klep daarvan staat open, met de sleutelbos die de toegang verschaft er nog in. Een binnendeurtje van het meubel is overduidelijk opengebroken met het tangetje van de theestoof. De vermiste voorwerpen zijn twee gouden horloges, de nodige armbanden, oorknoppen, ringen, kettingen en andere damessieraden, deels met juwelen bezet, gouden naaigereedschap en een kristallen karaf met gouden details. Ook drie bankbiljetten van duizend gulden en los geld blijken meegenomen.

Een bureautje op de achterkamer op de eerste verdieping had nog veel meer te bieden. Daar stond een tas met waardevolle papieren. De weduwe Van der Kouwen besloot na een mooie erfenis en het inwinnen van advies te investeren in staatsobligaties. De duizenden guldens en daarmee de risico's werden zorgvuldig gespreid. Het maakte de Haagse tot schuldeiser van onder meer Portugal, Oostenrijk, Rusland, de Verenigde Staten en Nederland. Die 'schat' aan papieren is nu eveneens verdwenen. In twee ook geopende muurkasten lagen zilveren vorken en lepels. Die bleven op hun plek.

Op de slaapkamer van de weduwe vinden speurders na de moorden nog een portemonnee, een knipje en wat munten. Op en rond het bed is zichtbaar wel gezocht naar kostbaarheden. Onder de dekens ligt een stille getuige van de nachtrust waar Van der Kouwen niet meer aan toekwam: een tinnen kruikje. Het is nog warm. De wastafel, het zeepbakje, de soda en de spons op dezelfde kamer kleuren deels rood. Daar zijn pogingen gedaan om bloed af te wassen. Hoe de politie ook zoekt in de woning en in de wijde omtrek daarvan, een moordwapen wordt niet gevonden.

Op basis van de eerste getuigenverhoren krijgt de politie al snel het idee dat de weduwe mogelijk zelf mensen op verkeerde ideeën heeft gebracht. Meerdere mensen vertellen over de merkwaardige gewoonte om geregeld al haar rijkdommen, van sieraden tot effecten, van boven te halen en ze triomfantelijk uit

te stallen en te tonen. Familie, vrienden en dienstbodes krijgen dit alles gevraagd en ongevraagd te zien. Wie weet hoeveel van hen aan anderen vertelden over het vermogen van de weduwe? Een aantal van hen die alle bezit – soms meerdere keren – te zien kreeg, waarschuwde de weduwe hiermee op te passen. Tevergeefs.

De welvaart van Van der Kouwen was hierdoor op zijn minst in bescheiden kring een publiek geheim: verdachten te over dus. Het enige voordeel: de wijdverbreide kennis over de rijkdommen van de eigenaresse van Bocht van Guinea 25 helpt nu om een beeld te krijgen van de buit.

Een aantal mannen heeft een nog scherper beeld van Van der Kouwens bezittingen. ‘Lievingsneef’ Barend van Starckenborg van Straten, zoon van Maximiliana’s zus Dorothea, adviseerde haar financieel. Hij weet van zaken: voor de verkoop in 1866 werkte hij in de door zijn reeds lang overleden vader groot gemaakte rederij. Hij doet nu in verzekeringen en beleggingen. Van Starckenborg van Straten verzorgde ook een tijdlang de administratie van zijn tante en voorzag haar van maandgeld. Zijn naam zoemt even rond als mogelijke dader en duikt zelfs op in een krant. Het blijkt al snel een journalistieke misser. Gezien zijn eigen florissante financiële situatie is het nauwelijks voorstelbaar dat Van Starckenborg van Straten een rol heeft gespeeld bij het beramen of het uitvoeren van de roofmoorden.

En Willem Zwierzina dan? Aan hem vertrouwden Van der Kouwen en haar neefje later de boekhouding toe. Hij woont vlak bij de Bocht van Guinea. Anders dan Barend zwemt hij niet in het geld. Maar op zijn werk voor de weduwe was nooit iets aan te merken en ook als hoofdcommies op het ministerie van Financien functioneert hij prima.

